

К. Р. Петренко

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету імені І. І.
Мечникова

**КЛАСИФІКАЦІЯ ДАВНІСНІХ СТРОКІВ ЗА ЧИННИМ
УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ**

Відомий німецький юрист Генрих Дернбург *стверджував, що* давність «укрепляет отношения, существовавшие фактически долгое время, обращая их в правовые... Давность ограждает настоящее от притязаний прошедшего». Але разом з тим

він підкреслював, що «однако не все права подлежат давности, не всякое правовое отношение нуждается в укреплении давностью. Столкновение права с фактом оканчивается то скорее и легче, то позже и труднее торжеством существующего отношения. Поэтому нет единообразной, на все отношения равномерно действующей общей давности, как полагали со времен средних веков до новейшего времени» [2, с. 119]. Навпаки, на його думку, існують лише окремі види давності, в яких загальне поняття про неї виражається абсолютно різним чином.

Одним із видів давності є позовна давність, яка надає можливість захистити порушене право, і закон одночасно надає період часу, у межах якого може бути здійснений цей захист.

Позовна давність, відповідно до ст. 256 Цивільного кодексу України, — це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу [8, ст. 256].

Позовна давність — це час, після закінчення якого погашається право на позов [10, с. 63]. «Якщо закінчення певного проміжку часу (строку) призводить до втрати можливості позовного захисту порушеного права, вплив часу на цивільні правовідносини опосередковується позовною давністю» [10, с. 63].

В зв'язку із закінченням встановленого строку можливість захисту порушених прав втрачається [10, с. 65]. Інакше кажучи, втрачається можливість здійснення права в примусовому порядку за рішенням суду. Однак і закінчення періоду часу, наприклад 3 років, у випадку із позовною давністю ще не є достатнім, щоб настали правові наслідки.

Отже, ми бачимо, що позовна давність поширюється не лише на позови, а й на інші вимоги правового характеру, які об'єднуються спільним терміном — вимога про захист порушеного права.

Ще одним видом давності, що має своє легальне відображення в ст. 344 Цивільного кодексу України, є набувальна давність. В цій статті зазначено, що «особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом десяти років або рухомим майном протягом п'яти років, набуває право власності

на це майно (набувальна давність), якщо інше не встановлено цим Кодексом» [9, с. 286]. Особа, яка заявляє про давність володіння, може приєднати до часу свого володіння увесь час, протягом якого цим майном володіла особа, чийм спадкоємцем (правонаступником) вона є. Якщо особа заволоділа майном на підставі договору з його власником, який після закінчення строку договору не пред'явив вимоги про його повернення, вона набуває право власності за набувальною давністю на нерухоме майно через п'ятнадцять, а на рухоме майно — через п'ять років з часу спливу позовної давності. Втрата не з своєї волі майна його володільцем не перериває набувальної давності у разі повернення майна протягом одного року або пред'явлення протягом цього строку позову про його витребування.

Отже, відзначимо, що набувальна давність не припиняє права власності попереднього власника, вона є лише підставою для його набуття новим власником.

Ще одним із видів давності є давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку — це сплив визначеного строку за умов, встановлених законом, який спрямований на припинення права на звернення з вимогою про примусове виконання рішення про захист» [12, с. 170]. Давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку має легальне відображення в Законі України «Про виконавче провадження» [4, ст. 23]. Давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку поширюється на вимоги про примусове виконання: рішень, ухвал і постанов судів у цивільних справах; вироків, ухвал і постанов судів у кримінальних справах у частині майнових стягнень» [4, ст. 23].

Давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку, як і позовна давність, має своїм безпосереднім предметом впливу один із елементів права на захист. Разом з тим, з її настанням, право на захист не може бути реалізовано взагалі [12, с. 170]. Передбачені законом матеріально-правові вимоги вилучені із сфери дії позовної давності для того, щоб цивільні права, з яких ці вимоги виникають, могли бути захищені в будь-який час. Давність примусового виконання добровільно неви-

конаного обов'язку не можна вважати процесуальним строком. Вона, як і позовна давність, є матеріальним правом [12, с. 170].

Отже, за правовими наслідками, які настають зі сплином строку давності, давність поділяється на погашувальну (правоприпиняючу) і набувальну (правовстановлюючу). В свою чергу погашувальна давність поділяється на позовну давність та давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку.

Позовна давність надає можливість ефективного захисту порушених прав у судовому порядку. Цей вид давності сприяє стабілізації цивільних правовідносин, усуненню невизначеності у відносинах між їх учасниками та стимулює активність учасників цивільного обігу у здійсненні прав і виконанні обов'язків.

Набувальна давність відіграє роль у цивільному обороті як засіб до закріплення майна за суб'єктами, що ним володіють, у випадках, коли вони не мають можливості в силу певних обставин підтвердити підстави виникнення прав, а також в інших ситуаціях. Право власності за допомогою набувальної давності може бути набутим як на безхазяйні речі, так і на майно, яке належить на праві власності іншій особі. Об'єктом давнісного володіння може бути будь-яке майно, яке не виключене чи не обмежене у цивільному обороті.

Давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку поширюється на вимоги про примусове виконання рішень, ухвал і постанов судів у цивільних справах; вироків, ухвал і постанов судів у кримінальних справах у частині майнових стягнень. Давність примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку — це сплив визначеного строку за умов, встановлених законом, який спрямований на припинення права на звернення з вимогою про примусове виконання рішення про захист.

Література

1. Вахонєва Т. Набувальна давність як правовий інститут цивільного права: історія та сучасність [Текст] // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 6. — С. 36-39.
2. Ангельман И. Е. О давности по русскому гражданскому праву: Историко-догматическое исследование [Текст]. — М.: Статут, 2003. — 511 с.

3. Криволапов В. М. Позовна давність у міжнародному приватному праві [Текст] : Навчальний посібник. — К.: ІМВ, 2001. — 148 с.
4. Про виконавче провадження: закон України від 21.04.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 24. — Ст. 207.
5. Пушкар Є. Г. Провадження в суді першої інстанції. Позовне провадження: Тексти лекцій для студентів юридичного факультету [Текст]. — Львів: Юрид. ф-тет Львів, держ. у-ту, 1998. — 51 с.
6. Притика Д. М., Тітов М. І., Щербина В. С. Арбітражний процес: Навчальний посібник: Ч. 11 [Текст]. — Харків: Консум, 2000. — 416 с.
7. Ромовская З. В. Спорные вопросы учения об исковой давности [Текст] // Вестник Львовск. ун-та им. И. Франко. Серия юридическая. — 1988. — Вып. 26. — С. 23-25.
8. Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40. — Ст. 356.
9. Цікало В. І. Поняття набувної давності // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки [Текст]. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ПАН України, 2001. — Випуск 13. — С. 286-291.
10. Цікало В. І. Сфера застосування позовної давності // Становлення правової держави в Україні : проблеми та шляхи вдосконалення правового регулювання : Колективна монографія. — Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2001. — С. 63-67.
11. Цікало В. І. Сфера застосування давності примусового виконання добровільно невиконаного обов'язку // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права: Науковий часопис. — 2002. — № 2. — С. 258-261.
12. Цікало Володимир Ігорович. Давність у цивільних правовідносинах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Л., 2004.
13. Фурса С. Я., Щербак С. В. Виконавче провадження в Україні: навчальний посібник. — К.: Атіка, 2002. — 480 с.
14. Штефан М. Й. Виконання судових рішень : навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 320 с.